

Remissvar Ds 2021:7 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör

Inledning

Rädda Barnen har beretts tillfälle att svara på remiss Ds 2021:7 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör. Rädda Barnen kommenterar förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som utgångspunkt.

Rädda Barnens detaljerade synpunkter på de olika bedömningarna och förslagen förs fram nedan. Rädda Barnen vill dock redan inledningsvis framhålla följande:

Det är dags att på allvar se barnet som rättighetsbärare och säkerställa ett barnrättsbaserat synsätt i såväl lagstiftning som praktisk tillämpning

FN:s barnkonvention kom till för att visa att barn, precis som vuxna, är bärare av mänskliga rättigheter. Det är vi vuxna, och i slutändan staten, som är skyldig att säkerställa dessa rättigheter för varje barn som befinner sig i landet.

I propositionen till inkorporeringen av barnkonventionen lyfter regeringen fram att barn fortfarande inte ses som självständiga rättighetsbärare. Regeringen uttalar att genom att göra barnkonventionen till lag blir det tydligt för alla att barn är bärare av egna mänskliga rättigheter.¹

Regeringen lyfter vidare fram att det den vill åstadkomma med inkorporeringen är att ett barnrättsbaserat synsätt ska genomsyra all verksamhet som berör barn och unga.² Detta innebär allt från lagstiftningsprocesser ner till verksamhet som möter barn varje dag, t.ex. i förskola, skola och hälso- och sjukvården. Regeringen beskriver ett barnrättsbaserat synsätt på detta sätt³:

”Ett barnrättsbaserat synsätt, som utgör kärnan i barnkonventionen, innebär att varje flicka, pojke och barn som definierar sig på annat sätt ska ses som bärare av rättigheter. Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med en individuell personlighet, egna behov och intressen och en personlig integritet. Det innebär också att barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och att barnets egenmakt och deltagande ska vara centralt i alla ärenden och beslut som berör barnet.”

Tyvärr kan Rädda Barnen konstatera att ett barnrättsbaserat synsätt inte har genomsyrat de bedömningar och förslag som läggs fram i promemorian. Vidare anser Rädda Barnen att det är tydligt att barn fortfarande inte ses som rättighetsbärare. Detta blir särskilt tydligt i beskrivningen av Europakonventionen och hur den har tillämpats av Europadomstolen, där utredningen endast beaktar föräldrarnas rätt till familjeliv och inte reflekterar över att

¹ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 75.

² Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 75.

³ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 75.

barnet har en självständig rätt till familjeliv, som inte är knuten till föräldrarnas (se vidare utveckling av detta nedan).

Att se barnet som rättighetsbärare blir särskilt viktigt i en lag som fokuserar på ett tvångsripande mot ett barn. Rädda Barnen har känslan av att utredaren inte har reflekterat över vem det är som blir tvångsomhändertagen, vem tvånget faktiskt riktar sig mot. I dessa fall är det barnet – det är barnet som blir tvångsomhändertaget av samhället. Inte föräldrarna. Det är då av yttersta vikt att sätta barnet och hens rättigheter i centrum för alla beslut som fattas utifrån lagen – *det* är att på riktigt anamma ett barnrättsbaserat synsätt.

Rädda Barnen beklagar att detta lagförslag, inte lever upp till det syfte regeringen själv hade med inkorporeringen av barnkonventionen. Rädda Barnen anser att det är av yttersta vikt att regeringen, i sin fortsatta beredning av dessa förslag, tar med detta i beaktande och säkerställer att de tydliga formuleringarna i propositionen till inkorporering av barnkonventionen börjar omsättas i praktiken.

Rädda Barnen efterlyser att regeringen ska ta ett helhetsgrepp kring tvångsvården av barn

Tvångsvårdsutredningen kom 2015 med ett förslag till en helt ny LVU.⁴ *Tvångsvårdsutredningen* tog i sitt betänkande ett helhetsgrepp kring frågan om tvångsvård av barn och kom fram till ett förslag på en helt ny LVU som hade ett tydligt barnrättsperspektiv. Rädda Barnen var över lag positiv till förslagen och i synnerhet till helhetsgreppet och det stärkta barnrättsperspektivet. Tyvärr har regeringen inte valt att gå vidare med detta helhetsgrepp utan har lyft ut vissa förslag och genomfört förändringar stegvis i LVU, något Rädda Barnen gång på gång varit kritisk till. Förslagen i denna promemoria tar även dem sikte enbart på en del av tvångsvårdslagstiftningen. En viktig aspekt av *Tvångsvårdsutredningens* förslag som helt har förbisetts av regering och riksdag är det särskilda kapitel i LVU om barnets rättigheter, som utredningen föreslår. Utan ett sådant kapitel är det svårt att säkerställa att andra förändringar leder till ett stärkt barnrättsperspektiv.

Rädda Barnen vill därför på nytt upprepa behovet av att ta det helhetsgrepp om LVU som *Tvångsvårdsutredningen* gjorde. I grunden är helheten i *Tvångsvårdsutredningens* förslag mycket bra. Med tanke på att det nu har gått sex år sedan utredningen presenterades⁵ och vissa omständigheter har förändrats⁵, däribland att barnkonventionen har börjat gälla som svensk lag, kan det dock behövas en ny utredning om helhetsgreppet kring LVU, eller åtminstone säkerställa att dessa förändringar reflekteras i ett kommande förslag till ny LVU.

En helhetsöversyn av LVU bör också kopplas samman med en helhetsöversyn av socialtjänstlagen för att säkerställa att dessa två lagar kommer i samklang med varandra, samt även andra relevanta lagar⁶. Rädda Barnen har utvecklat detta i sitt remissvar till Framtidens socialtjänst (SOU 2020:47).⁷

⁴ SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.

⁵ Här bör särskilt nämnas att Barnkonventionsutredningen har genomfört sin kartläggning av hur svensk rätt stämmer överens med barnkonventionen, SOU 2020:63. I denna lyfts vissa aspekter som berör LVU, som bör belysas i en ny utredning.

⁶ Exempelvis Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och Föräldrabalken (1949:381).

⁷ <https://press.raddabarnen.se/documents/raedda-barnens-remissvar-paa-en-haallbar-socialtjaenst-sou-2020-47-dot-docx-103400> (hämtad 2021-05-12)

Rädda Barnen är oroad över hur principen om barnets bästa beskrivs i promemorian och vilka konsekvenser detta kan få

I propositionen om inkorporering av barnkonventionen lyfter regeringen särskilt fram vikten av att förarbeten till kommande lagar ger vägledning i hur barnkonventionens olika artiklar, i synnerhet artikel 3 om barnets bästa, kan tolkas i den kontext som lagen gäller. Regeringen anser att principen om barnets bästa ska ges en reell innebörd i beslut som rör barn, och därför måste kompetensen öka vad gäller hur barnets bästa kan användas som ett tillvägagångssätt. Rättstillämparna måste få stöd och vägledning, och där är förarbeten till lagar viktiga.⁸

Flera utredningar⁹ har också pekat på bristen på stöd till och kompetens hos professionella när det gäller att använda principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt.

Med utgångspunkt i detta blir Rädda Barnen djupt oroad över hur principen om barnets bästa framställs i promemorian. Barnets bästa skrivs fram som ett oprecist och svårutrett begrepp. Att vad som är barnets bästa skiljer sig åt från barn till barn lyfts fram som problematiskt och att det är domstol och socialnämnd som ska fatta beslut om det lyfts fram som subjektivt och rättsosäkert. Detta går tvärt emot vad som skrivs fram i regeringens proposition om inkorporering och även hur principen om barnets bästa tolkas i den allmänna kommentar¹⁰ som FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) har utarbetat.

Rädda Barnen vill understryka att vi inte delar den bild av principen om barnets bästa som lyfts fram i promemorian. Vi är oroad över vad denna bild kommer att få för konsekvenser i rättstillämpningen inom såväl tvångsvården av barn som andra rättsområden. Detta är en promemoria från regeringen som i princip säger att det inte går att utreda och använda begreppet barnets bästa, trots att principen redan hänvisas till i många lagar. Konstaterandet i promemorian att användningen av principen om barnets bästa leder till rättsosäkerhet är en oerhört oroväckande utveckling. Hänvisningen till rättsosäkerheten gör utredningen trots att såväl Högsta Domstolen som Migrationsöverdomstolen tydligt visat i nyligen avgjorda praxisdomar hur en prövning av barnets bästa kan gå till och hur avvägningar gentemot andra intressen kan genomföras.¹¹ Till detta vill Rädda Barnen också påpeka att det tillhör grundläggande rättstillämpning att göra proportionalitetsbedömningar och väga olika intressen mot varandra. Detta är inte unikt för prövningar utifrån barnkonventionen, utan tillämpas vid prövningar utifrån de flesta lagar.

Rädda Barnen ser en risk i att detta kan leda till att flera rättstillämpare slutar att göra prövningar av barnets bästa, utifrån vad som står i promemorian, i synnerhet då denna kommer inifrån regeringskansliet. Rädda Barnen vill därför uppmana regeringen att på olika sätt bemöta hur barnets bästa framställs i promemorian och inte vidareförmedla denna bild i en kommande proposition, utan stå upp för den tydliga bild av barnets bästa som en viktig princip som regeringen skrev fram i propositionen om inkorporeringen av barnkonventionen.

⁸ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 94 ff.

⁹ Se exempelvis SOU 2016:19 och SOU 2020:63.

¹⁰ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa.

¹¹ Se HD Ö 1020/20 samt MIÖD 2944-20.

Rädda Barnen anser att förslagen i promemorian främst har fokus på yngre barns situation och inte relaterar till hur olika familjehem fungerar

Uppdraget som promemorian grundar sig i kom efter uppmärksamheten utifrån fallet som kallades "Lilla Hjärtat", den fyraåriga flicka som dog hemma hos sina vårdnadshavare efter att ha kommit tillbaka från ett familjehem hon varit placerad i sedan några veckors ålder. Även om fallet inte nämns eller reflekteras över i promemorian är det, anser Rädda Barnen, uppenbart att det är dessa fall – små barn som blir placerade strax efter födseln – som förslagen har sin utgångspunkt i. Rädda Barnen saknar en reflektion över vilka bedömningar som kan behövas göras utifrån barns olika åldrar och mognadsgrader. Sättet vi hanterat placerade barn kan inte vara lika för barn som placeras som nyfödda jämfört med barn som placeras som tonåringar. Barnen har olika behov, har olika relationer till vårdnadshavarna och har olika möjlighet att ge uttryck för sina åsikter. Barnets bästa varierar över ett barns uppväxt, liksom barnets relation till sina vårdnadshavare. Ett barn som omhändertags vid födseln har inte hunnit bygga upp en relation till sina vårdnadshavare, utan skapar förhoppningsvis den anknytningen i ett familjehem. Ett barn som omhändertags senare i livet, har ofta en stark anknytning till de vårdnadshavarna (även om denna inte behöver vara sund) och är ofta väldigt lojala mot dessa föräldrar.

Att utredningen har haft denna utgångspunkt blir också tydligt då förslaget enbart fokuserar på upphörande av vård som har beslutats enligt 2 § LVU. Rädda Barnen anser att det kan finnas anledning till att även göra lagändringar när det gäller upphörande av vård som beslutats utifrån 3 § LVU. Rädda Barnen anser att det i dessa fall inte enbart räcker med att fokusera på att den unge har ändrat sitt riskfyllda beteende som föranledde omhändertagandet. Här anser Rädda Barnen att socialnämnden innan vården ska upphöra ska göra en bedömning av barnets bästa, i vilken det ska ingå såväl en bedömning av om barnets beteende förändrats som en bedömning av förhållandena i ursprungshemmet samt barnets närmiljö (skola, umgängeskrets med mera). Inte sällan beror barnets riskbeteende på omständigheter i hem eller närmiljö, vilka också måste ha förändrats, för att säkerställa att barnet inte återfaller i riskbeteendet.

Rädda Barnen vill också påpeka att det finns olika former av familjehem idag, något som promemorian inte belyser eller reflekterar över. Det finns familjehem, likt "lilla hjärtats", som tar hem ett barn i taget, och där barnet ofta blir som en del av familjen. Andra familjehem bedrivs mer snarlikt som institutioner där flera barn finns placerade samtidigt och att ta emot placerade barn har blivit en viktig inkomstkälla för familjehemsföräldrarna. Vi vet också att familjehemmen fungerar olika – vissa barn blir en del av familjen, känner kärlek, tillhörighet och trygghet. Andra barn får en trygg plats med trygga vuxna som gynnar barnets utveckling, men blir inte en del av familjen. För andra barn blir vistelsen på familjehem ytterligare ett trauma, med olika former av försummelse, omsorgssvikt, övergrepp och våld. Rädda Barnen hoppas att detta är något som kommer att behandlas i den kommande utredning om placerade barns rättigheter som regeringen har aviserat ska tillsättas inom kort.¹²

Rädda Barnen vill därför visa på att det kan finnas behov av olika regleringar, eller åtminstone möjligheter att göra olika bedömningar av regleringarna, utifrån barnets ålder, mognad och situation i stort. Här bör även

¹² Se <https://www.gp.se/debatt/lyssna-p%C3%A5-barnen-utred-placeringar-p%C3%A5-familjehem-1.44382018> (hämtad 2021-05-28).

beaktas vilken typ av familjehem barnet placeras hos. Rädda Barnen anser att det kan finnas behov av att se över hur familjehem regleras idag så att regleringen blir relevant utifrån hur olika familjehem bedrivs.

Rädda Barnen saknar barns egna röster i promemorian

Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska barn få uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem, och åsikterna ska tillmätas betydelse utifrån barnets ålder och mognad. FN:s barnrättskommitté har i sin allmänna kommentar om artikel 12 understrukt att barns åsikter kan tillföra relevanta perspektiv och erfarenheter och ska övervägas vid bland annat utarbetandet av lagar.¹³ Regeringen har själv, i sin proposition till inkorporeringen av barnkonventionen, lyft problematiken med att barn inte kommer till tals, då barn inte ses som rättighetsbärare, och att detta leder till att ett barnrättsbaserat synsätt inte får genomslag i praktiken.¹⁴

Rädda Barnen är därför starkt kritiska till att denna utredning, precis som utredningen "Framtidens socialtjänst", inte har genomfört konsultationer med barn som har varit placerade utifrån LVU för att få in deras erfarenheter, perspektiv och förslag på förändringar i utarbetandet av promemorian.

Rädda Barnen anser att regeringen i sina framtida kommittédirektiv till utredningar som ska syfta till att stärka barns rättigheter inom olika områden alltid måste ha ett krav på att utredningen själv ska genomföra konsultationer med barn och unga som berörs av frågan som utreds.

Rädda Barnens kommentarer på de enskilda bedömningarna och förslagen i promemorian

9.2.1 Ett självständigt rekvisit om barnets bästa bör inte införas vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra

Promemorians bedömning: *Barnets bästa bör inte utgöra ett självständigt rekvisit vid bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra.*

Rädda Barnen delar inte utredningens bedömning. I synnerhet är Rädda Barnen skarpt kritiska till hur principen om barnets bästa beskrivs och hur avvägningen gentemot Europakonventionen görs. Som nämnts ovan i inledningen är vi djupt oroadade över vilken effekt beskrivningen av barnets bästa kan få i den praktiska tillämpningen inom en rad barnrättsliga områden.

Principen om barnets bästa och rättssäkerhet

Rädda Barnen delar utredningens bedömning om att kraven på rättssäkerhet är mycket viktiga att upprätthålla i lagstiftningsarbete och tillämpningen. Vi delar dock inte bedömningen om att principen om barnets bästa kan leda till rättsosäkerhet.

Precis som utredningen beskriver är barnets bästa något som inte kan definieras en gång för alla, något som skiljer sig åt från barn till barn och något som kan förändras över tid. Detta är helt i linje med hur FN:s

¹³ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 12 (2009) Barnets rätt att bli hörd. Punkt 12.

¹⁴ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 75.

barnrättskommitté har tolkat principen i sin allmänna kommentar.¹⁵ Att barnets bästa måste definieras i varje enskilt fall leder dock inte till rättsosäkerhet, inte så länge som rättstillämparen har kunskap och kompetens om hur en prövning av barnets bästa ska göras och hur barnets bästa kan vägas mot andra intressen. Hur detta kan gå till har tydligt visats i en nyligen avgjord dom från Migrationsöverdomstolen.¹⁶ Att göra intresseavvägningar och proportionalitetsbedömningar ingår dessutom i grundläggande rättstillämpande arbete och torde inte vara något nytt utifrån att barnkonventionen har blivit lag.

För att stötta rättstillämparen och säkerställa rättssäkerhet, kan lagstiftaren i förarbeten utveckla hur en prövning av barnets bästa ska gå till och ge viss vägledning i hur barnets bästa kan vägas mot andra intressen. Lagstiftaren kan också ge förslag på olika faktorer som ska vägas in vid en prövning av barnets bästa utifrån en viss specifik lag. Även om listor med faktorer är bra, och något som också förespråkas av FN:s barnrättskommitté, är det av vikt att dessa inte är uttömmande, utan just aspekter som särskilt ska beaktas. Det kan finnas andra faktorer i enskilda fall som också måste beaktas.¹⁷ Att förarbeten ska vara tydliga och ett stöd för rättstillämpningen i tolkningen av barnkonventionen var något som regeringen lyfte fram i sin proposition om inkorporering av barnkonventionen.¹⁸ Om lagstiftaren väljer att ge förslag på faktorer att beakta, är det av vikt att dessa faktorer är baserade på forskning och evidens och att relevanta kunskapsmyndigheter får i uppdrag att ta fram ytterligare vägledning för praktikerna i hur bedömningar ska göras.

Rädda Barnen vill här också peka på inkonsekvensen i utredningens förslag. Det förslag som läggs fram, istället för att använda barnets bästa som rekvisit vid upphörande av vård, är att förändringarna hos vårdnadshavarna ska vara genomgripande och varaktiga. Utredningen skriver att det inte kan ges tydliga riktlinjer för vad som menas med genomgripande och varaktiga förändringar och att en bedömning av detta måste göras i varje enskilt fall. Promemorian ger inte någon vägledning om hur en socialnämnd eller domstol ska bedöma vad som är genomgripande och varaktiga förändringar. Även här är det avvägningar mellan olika intressen och proportionalitetsbedömningar som måste göras i varje enskilt fall. Varför detta alternativ skulle vara mer rättssäkert än att använda principen om barnets bästa framgår inte på något sätt i utredningen. Barnets bästa och genomgripande och varaktiga förändringar behöver inte stå emot varandra, tvärtom ska vårdnadshavarnas genomgripande och varaktiga förändringar vara en del av bedömningen av barnets bästa.

Förenlighet med Europakonventionen

Promemorian lyfter även fram att en bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande vid upphörande av vård skulle kunna strida mot Europakonventionen och föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv enligt artikel 8. Promemorian lyfter en risk för detta, men uttalar inte att det säkert är i strid med Europakonventionen. Promemorian lyfter fram ett antal fall där Europadomstolen har prövat just omhändertagande av barn. Alla dessa fall har drivits av föräldrar som anser att deras barn har omhändertagits på felaktiga grunder, att

¹⁵ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa.

¹⁶ MIÖD 2944-20

¹⁷ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa. Punkt 50-51.

¹⁸ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 94 ff.

omhändertagandet har pågått för länge, splittring av syskon och adoption. Promemorian reflekterar över huvud taget inte alls över att Europakonventionens artikel 8 om rätt till familjeliv även innebär att ett barn har denna rättighet självständigt. Barnets rätt till familjeliv återkommer även i barnkonventionen (artikel 16). Rädda Barnen vill här framhålla den breda definition av begreppet "familj" som FN:s barnrättskommitté förespråkar. Kommittén har uttalat följande¹⁹:

"Begreppet 'familj' måste tolkas i bred bemärkelse och omfattar biologiska föräldrar, adoptiv- eller fosterföräldrar, eller, där det är tillämpligt, medlemmar av släkten eller lokalsamhället i enlighet med lokala sedvänjor (artikel 5)"

Även om det idag inte finns, såvitt Rädda Barnen känner till, något fall där ett barn har drivit ett ärende till Europadomstolen om att upphörande av omhändertagande och återförande till vårdnadshavarna skulle ha stridit mot barnets rätt till privatliv enligt artikel 8, anser Rädda Barnen att utredningen borde ha problematiserat över dessa motstående rättighetsintressen: vårdnadshavarnas rätt till familjeliv, där barnet ingår i familjen, och barnets rätt till familjeliv, där "familj" kan innebära den familj som barnet varit placerad hos. Rädda Barnen vill också framhålla den bedömning av förslagets förenlighet med Europakonventionen som *Tvångsvårdsutredningen* gjorde i sitt betänkande.²⁰ Där framhölls också skillnaderna mellan fortsatt omhändertagande och överflyttning av vårdnaden, en jämförelse som inte kommer fram i denna promemoria.

Rädda Barnens förslag på bestämmelse för upphörande av vård

Rädda Barnen anser att barnets bästa redan idag borde vara vägledande vid upphörande av vård, då det enligt 1 § LVU framgår att vid alla beslut enligt lagen ska vad som är barnets bästa vara avgörande. Att barnets bästa ska vara avgörande när ett barn ska vara avskilt från sina vårdnadshavare, framgår också av artikel 9 i barnkonventionen. Det torde även innefatta beslut om upphörande av vård, då inget annat framgår av lagtexten. Då detta inte har fått genomslag i praxis, utan snarare motsatsen har blivit prejudikat, anser Rädda Barnen att detta måste förtydligas i lagstiftningen vad gäller vårdens upphörande.

Rädda Barnen föreslår därför att vid upphörande av vård ska barnets bästa vara avgörande. Vidare föreslår Rädda Barnen att möjligheten till flyttningsförbud ska tas bort och istället ska det vara tydligt att vården inte får upphöra förrän barnet och vårdnadshavarna är fullt förberedda på att barnet ska flytta tillbaka (se mer om detta nedan).

Då det är fråga om tvångsvård, anser Rädda Barnen att det är av yttersta vikt att det blir tydligt vad som särskilt ska beaktas vid en bedömning av barnets bästa. Därför bör det i lagtexten finnas förslag på olika faktorer som ska väga särskilt tungt vid bedömningen, liksom det förslag som fanns i *Tvångsvårdsutredningens* betänkande. Rädda Barnen anser dock att listan på faktorer som särskilt ska beaktas kan modifieras, och föreslår därför följande lagtext:

¹⁹ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa. Punkt 59.

²⁰ SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU. Sid 663 f.

Vid prövning av om vård i familjehem som har beslutats med stöd av 2 § ska upphöra, ska barnets bästa vara avgörande. Vid bedömningen ska det fästas särskilt avseende vid;

- barnets inställning,*
- barnets rätt till familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och artikel 16 i barnkonventionen,*
- om barnet sedan låg ålder eller under lång tid vårdats i familjehemmet,*
- barnets umgänge med och relation till vårdnadshavarna,*
- om situationen som föranledde vården har förändrats på ett genomgripande och varaktigt sätt,*
- om barnet tidigare under sin uppväxt varit med om flera uppbrott, och*
- om barnet har en nära relation till familjehemsföräldrarna och en god förankring i sin sociala miljö.*

Beslut om vårdens upphörande får inte fattas om inte barnets hemflytt till fullo är förberedd.

Även när det gäller omhändertaganden som har beslutats utifrån 3 § LVU anser Rädda Barnen att barnets bästa ska vara avgörande. Här kan det dock vara andra omständigheter som ska ha särskild betydelse, och Rädda Barnen föreslår därför följande reglering:

Vid prövning av om vård som har beslutats med stöd av 3 § ska upphöra, ska barnets bästa vara avgörande. Vid bedömningen ska det fästas särskilt avseende vid;

- om situationen som föranledde vården har förändrats på ett genomgripande och varaktigt sätt,*
- barnets inställning,*
- barnets rätt till familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och artikel 16 i barnkonventionen,*
- om barnet tidigare under sin uppväxt varit med om flera uppbrott,*
- hur situationen i barnets hem- och närmiljö ser ut, och*
- barnets umgänge med och relation till vårdnadshavarna.*

Beslut om vårdens upphörande får inte fattas om inte barnets hemflytt till fullo är förberedd.

I förarbetena till lagen kan det utvecklas hur dessa faktorer ska tolkas och även tydliggöra att andra faktorer, i synnerhet alla barnets rättigheter enligt barnkonventionen, ska vägas in i bedömningen. Rädda Barnen utvecklar våra synpunkter kring några av ovanstående faktorer nedan:

Barnet har tidigare varit med om flera uppbrott

Rädda Barnen vill belysa vikten av att i en bedömning av barnets bästa väga in aspekten att flera barn som är omhändertagna idag inte är det för första gången i sitt liv. Många barn har varit med om flera uppbrott – från vårdnadshavare, från jourhem, från familjehem, från HVB. Uppbrott som innebär att barnet rycks upp från den miljö hen befinner sig i och placeras i en annan. Varje uppbrott sätter sina spår och innebär att barnet blir mer känsligt för kommande uppbrott. Om barnet efter flera uppbrott har fått rota sig på en plats, kan det därför finnas anledning till att detta ska väga särskilt tungt vid en bedömning av barnets bästa. Här bör det också betonas att den som gör bedömningen måste se barnet som rättighetsbärare och ha en helhetssyn när det gäller barnets rättigheter, exempelvis om barnet har rotat sig i en ny skola, har pågående fritidsaktiviteter och aktivt socialt liv.

Hur barnets hem- och närmiljö har förändrats (för barn omhändertagna enligt 3 §)

När det gäller omhändertaganden enligt 3 § är det av vikt att inte bara se till om barnets beteende har förändrats, utan även hur miljön ser ut som barnet ska flytta hem till. Här krävs att det har gjorts en gedigen utredning om varför barnet har utvecklat det riskfyllda beteende som föranledde omhändertagandet, för att kunna bedöma om orsakerna till detta ligger i barnets hem eller i dess närmiljö (skolan, socialt umgänge). Om orsakerna till riskbeteendet har sin grund i detta, kan det behöva säkerställas att varaktiga förändringar har skett även i dessa miljöer, för att så långt som möjligt säkerställa att barnet inte återfaller i riskbeteendet när hen flyttar hem till vårdnadshavarna.

Vården får inte upphöra förrän barnet och vårdnadshavarna till fullo är förberedda på en hemflytt

Rädda Barnen anser vidare att i bedömningen av barnets bästa ska också vägas in huruvida barnet har förberetts för att flyttas hem till vårdnadshavaren. Idag finns möjligheten att efter beslut om upphörande av vård, ansöka om flyttningsförbud för den tid som behövs för att förbereda barnet på att åter bo med vårdnadshavaren. Flyttningsförbud kan även utfärdas för att kunna behandla en ansökan om vårdnadsöverflyttning. Ett flyttningsförbud leder till samma konsekvens som fortsatt vård enligt LVU – barnet stannar kvar i sitt boende på viss tid eller på obegränsad tid. Flyttningsförbud är dock mer osäkert än själva omhändertagandet. Det är av tillfällig och osäker natur och leder till att barnet lever i en sorts limbo där hen inte vet vad som gäller från dag till dag. Flyttningsförbud är, enligt Rädda Barnen, inte i linje med barnets bästa. Rädda Barnen anser att regelverket här bör kunna förenklas genom att förberedelse för hemflytt till vårdnadshavaren ska vara en del av vården under omhändertagandet och att vården inte kan upphöra förrän alla förberedelser för att barnet ska kunna flytta hem till vårdnadshavaren har genomförts. Fram till dess ska alltså vården enligt LVU bestå. Flyttningsförbudet bör därför avskaffas helt.

Förslag på hur barnets bästa ytterligare kan stärkas

För att ytterligare understryka barnets bästa vid upphörande av vård, bör det även läggas in en möjlighet att säkerställa barnets rätt till umgänge med familjehemmet, efter hemflytt till vårdnadshavaren. Enligt FN:s barnrättskommitté ska barnets rätt till umgänge med föräldrarna enligt artikel 9.3 i barnkonventionen tolkas så att barnet har rätt till umgänge även med familjehemsföräldrar.²¹

Om regeringen väljer att gå efter promemorians bedömning om barnets bästa som grund för upphörande av vård, har Rädda Barnen följande kommentarer vad gäller övriga förslag i promemorian.

9.3.1 Förändringarna ska vara varaktiga och genomgripande för att vård enligt 2 § LVU ska kunna upphöra

Promemorians förslag: När vård har beslutats med stöd av 2 § LVU får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt

²¹ FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand får beaktat vad som bedöms vara barnets bästa. Punkt 60.

Rädda Barnen avstyrker förslaget.

Förslaget är, enligt promemorian, en kodifiering av redan existerande praxis. Utifrån Rädda Barnens synpunkt bidrar detta förslag inte till att barnets bästa vid upphörande av vård enligt LVU stärkts, utan till ett status quo – det som gäller idag är det som kommer att fortsätta gälla. Direktiven till utredningen är därmed inte uppfyllda.

Rädda Barnen är skeptisk till att använda begrepp som "varaktigt" och "genomgripande" i lagtexten utan att tydligare beskriva hur dessa begrepp ska tolkas av rättstillämparen. Även om vi har förståelse för att dessa begrepp måste analyseras utifrån varje enskilt fall, kan förarbeten ge viss vägledning – exempelvis skulle det kunna hänvisas till forskning vad gäller missbruksproblem, omsorgsvikt eller våldsanvändning. Inget sådant görs i promemorian, utan det fastslås endast att detta är något som måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Rädda Barnen ställer sig frågande till varför rättstillämpare skulle ha lättare att objektivt fastslå vad som är en varaktig och genomgripande förändring i ett enskilt fall än att fastslå vad som är barnets bästa. Det framgår inte heller av promemorian varför denna enskilda bedömning är att anse som mer rättssäker och objektiv än att använda barnets bästa som rekvisit för upphörande av vård. De argument som förs fram i argumentationen varför barnets bästa inte kan användas som rekvisit och skulle leda till rättsosäkerhet, används när det gäller begreppen varaktig och genomgripande helt utan reflektion och vägledning. Rädda Barnen har därför svårt att förstå varför utredarens förslag är mer rättssäkert än användningen av principen om barnets bästa.

Om dessa begrepp ska användas i lagtext, bör förarbetena tydliggöra hur rättstillämparen ska avgöra vad som är en varaktig och genomgripande förändring. I vissa fall, till exempel när det gäller missbruksproblematik, kan detta vara enklare. Men när det gäller annan form av omsorgsvikt, exempelvis en förälder som vanvårdat eller misshandlat sitt barn, kan det vara svårare. Här ställs stora krav på vilka insatser föräldern får under tiden barnet är omhändertaget, insatser som inte bara kan baseras på frivillighet. Det kan krävas att socialtjänsten har möjlighet till någon form av tvingande insatser, t.ex. behandling kopplad till problembeteendet.

Rädda Barnen ställer sig också frågande till att det enbart är förhållandena hos vårdnadshavarna som ska bedömas. Även om barnets skydd kanske kan tryggas, kan barnet fortfarande behöva vård och/eller omvårdnad, som inte kan tillgodoses hos barnets vårdnadshavare. Om förslaget ska genomföras, anser Rädda Barnen att det i bestämmelsen bör tilläggas att även barnets behov ska beaktas vid upphörande av vård.

Precis som Rädda Barnen har beskrivit ovan vad gäller barnets bästa, anser Rädda Barnen att vid bedömningen av upphörande av vård ska det vägas in att barnet har förberetts för att kunna flytta hem till vårdnadshavaren, vilket gör att flyttningsförbud inte blir nödvändigt att utfärda för detta. Om inte dessa förberedelser har genomförts, ska omhändertagandet enligt LVU fortsätta till dess att barnet tryggt kan flytta hem till vårdnadshavaren.

Slutligen ställer sig Rädda Barnen frågande till varför inte samma rekvisit ska gälla för beslut om upphörande av vård enligt 3 § som enligt 2 §. Även om omhändertagande enligt 3 § är relaterat till barnets eget beteende, kan hemförhållandena ha en avgörande roll i hur barnet kommer att kunna behålla sin stabila situation (som idag

enligt praxis är grund för när vård ska upphöra). Barnets beteende kan ha sin grund i otrygga hemförhållanden, situationen i skolan eller närmiljön eller övergrepp av personer som finns kvar i barnets omgivning. Att då bara se till om barnet har stabiliserats utan att titta på hemförhållanden, kan vara förödande för barnets fortsatta positiva utveckling. Rädda Barnen anser därför att även detta måste vägas in vid beslut om upphörande av vård även enligt 3 §. Enligt Rädda Barnen är då rekvisitet barnets bästa att föredra (se ovan).

9.4.1 En skyldighet för socialnämnden att överväga flyttningsförbud vid övervägande eller prövning av upphörande av vård bör införas

Promemorians förslag: När barnet är placerad i enskilt hem och socialnämnden överväger om vård enligt LVU fortfarande behövs eller prövar om vård enligt LVU ska upphöra ska socialnämnden också överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud.

När barnet är placerad i enskilt hem och socialnämnden överväger om vård enligt socialtjänstlagen fortfarande behövs eller vårdnadshavare eller den unge, om han eller hon har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra ska socialnämnden också överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud

Som nämnts ovan anser Rädda Barnen att flyttningsförbud som institut bör tas bort från lagstiftningen, då det är betydligt mer osäkert och tillfälligt än omhändertagande. Att hemflytt har förberetts bör ingå i underlaget för att besluta om vården ska upphöra.

Rädda Barnen vill återigen belysa utredningens inkonsekvens och motsägelsefulla förslag. I bedömningen att barnets bästa inte kan användas som rekvisit för upphörande av vård betonas att tvångsomhändertagande är ett stort intrång i personers privatliv och inte får pågå längre än nödvändigt. Att då låta tvångsomhändertagandet fortlöpa efter att grunderna för omhändertagandet upphört, är enligt utredaren inte proportionerligt. Men, när dessa grunder har upphört och socialnämnd ändå bedömer att det är för barnets bästa att vara kvar i familjehemmet en viss tid eller på obestämd tid, kan beslut om flyttningsförbud tas. Detta innebär i praktiken exakt samma sak – barnet fortsätter vara omhändertaget mot vårdnadshavarnas vilja, trots att vårdbehovet inte längre kvarstår. Detta innebär att konsekvensen blir detsamma, men baserat på olika beslutsgrunder. Varför då inte barnets bästa kan användas redan vid upphörande av vård, när det sedan ska beaktas vid flyttningsförbud, är enligt Rädda Barnen inkonsekvent.

Om flyttningsförbud ändå ska finnas kvar, tillstyrker Rädda Barnen promemorians förslag. Att göra det obligatoriskt att överväga flyttningsförbud bör innebära att barnet slipper vara involverat i parallella processer om upphörande av vård. Här bör även processen om vårdnadsöverflytt synkroniseras med processen om upphörande av vård och flyttningsförbud, för att ytterligare minimera parallella processer. Se mer nedan under 10.1.

Rädda Barnen saknar en tydligare genomgång om varför flyttningsförbud inte används som lagstiftaren har tänkt. Promemorian hänvisar till låg kunskap om institutet, vilket säkerligen kan vara en möjlighet. Rädda Barnen erfar dock att det kan finnas flera andra orsaker till ett flyttningsförbud – exempelvis så innebär det att barnet får vara kvar i familjehemmet mot vårdnadshavarens vilja, vilket försvårar möjligheterna för socialtjänsten att gå in med frivilliga insatser till vårdnadshavarna, insatser som kan behövas för att barnet ska kunna flytta hem på ett säkert

och tryggt sätt. Även andra orsaker kan ligga till grund för detta. Rädda Barnen hade önskat att utredningen hade försökt få information om detta, exempelvis genom en enkät till professionella.

9.4.2 Kunskapsstöd i fråga om tillämpning av flyttningsförbud

Promemorians bedömning: Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att öka kunskapen om flyttningsförbud och ta fram ett stöd om möjligheten att ansöka om flyttningsförbud och besluta om tillfälligt flyttningsförbud.

Rädda Barnen delar utredningens bedömning, i det fall som flyttningsförbud ska finnas kvar. Precis som promemorian beskriver är kunskapsläget om flyttningsförbud lågt inom socialtjänsten och mer kompetens om möjligheten och när den kan användas behövs, oavsett om övriga förslag i promemorian genomförs eller inte.

Rädda Barnen vill påpeka att samma behov även finns när det gäller överflyttning av vårdnaden, i synnerhet när vårdnadshavarna är emot en överflyttning. Lämplig myndighet bör därför få ett liknande uppdrag om att öka kunskapen om överflyttning av vårdnaden.

10.1 Särskilt övervägande när barnet har varit placerad i två år

Promemorians förslag: Socialnämnden ska senast när barnet varit placerad i samma familjehem under två år särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men anser att det hade kunnat öppnas upp än mer. Rädda Barnen anser att det redan i lagtexten tydligare bör framgå att övervägande av överflyttning av vårdnaden kan ske tidigare. Rädda Barnen hade önskat en tydligare flexibilitet vad gäller tidsgränserna.

Det är bra, i synnerhet för barn som placerats i tidig ålder, att vårdnadsöverflyttning ska prövas tidigare än idag. Det behövs dock fler åtgärder för att vårdnadsöverflyttningar ska genomföras i högre grad än idag, där det är motiverat utifrån barnets bästa.

Rädda Barnen beklagar att utredningen inte har tittat mer på de problem som finns vid överflyttning av vårdnad idag och kommit med förslag som skulle kunna medföra fler vårdnadsöverflyttningar än vad som sker idag.

Det finns lite forskning och statistik över vårdnadsöverflyttningar. Det som finns är relativt gammalt och finns samlat i *Tvångsvårdsutredningens* betänkande från 2015.²² Beaktat detta hade det varit önskvärt om utredaren denna gång försökt få fram åtminstone ny statistik kring vårdnadsöverflyttningar, innan förslaget lades fram i promemorian.

Enligt den information som finns används vårdnadsöverflyttningar främst när barn har varit placerade under många år, i genomsnitt i sex år.²³ Forskning visar att vårdnadsöverflyttningar i princip enbart sker när vårdnadshavaren samtycker.²⁴

²² Se SOU 2015:71 Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU. Sid 614 ff.

²³ Aa. Sid 621

²⁴ Aa. Sid 615.

Utifrån Rädda Barnens kontakter med familjehem finns det många orsaker till att vissa familjehem inte vill att en vårdnadsöverflyttning ska ske. Inget av detta reflekteras över i promemorian, varför det inte heller läggs förslag på vad som behöver åtgärdas för att fler vårdnadsöverflyttningar ska ske. Rädda Barnen vill här särskilt belysa följande orsaker:

- Vissa familjehem vill inte föreslå vårdnadsöverflytt till socialtjänsten av rädsla för att barnet då ska bli flyttat, eftersom socialtjänstens huvudspår med omhändertagande är att barnet ska tillbaka till vårdnadshavaren.
- Vid en vårdnadsöverflytt förlorar familjehemmet en del av det stöd den tidigare har fått från socialtjänsten, och som familjehemsföräldrarna och barnet fortsatt kan behöva för att säkerställa en trygg uppväxt för barnet.
- Vid vårdnadsöverflytt går ansvaret för att säkerställa umgänge med ursprungsföräldrarna över från socialtjänsten till familjehemsföräldrarna. Förhållandet mellan familjehemsföräldrar och ursprungsföräldrar kan vara ansträngt och konfliktfyllt. Ansvaret för att säkerställa umgänge bör därför ligga kvar på socialtjänsten.
- Familjehemsföräldrarna, och barnet, förlorar kontakten med socialtjänsten i barnets hemkommun och ny kontakt behöver byggas upp och etableras i familjehemsföräldrarnas kommun. Detta kan leda till ovisshet, glapp i barnets behandling och att frågor faller mellan stolarna.

Dessa orsaker visar på komplexiteten med vårdnadsöverflyttningar och tyder på att fler åtgärder än att bara sänka tidpunkten för det ska övervägas behöver sättas in för att fler vårdnadsöverflyttningar ska ske och dessutom tidigare i livet för de barn som berörs.

11.1 En skyldighet för socialnämnden att följa upp den unges situation efter avslutad LVU-vård bör införas

Promemorians förslag: Socialnämnden ska följa upp situationen för den som är under 18 år när vård har upphört enligt 21 § LVU.

Om den unge ska återförenas med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne när vård har upphört men återföreningen behöver förberedas, ska socialnämnden följa upp den unges situation först när återförening har skett.

Om flyttningsförbud eller tillfälligt flyttningsförbud har meddelats i samband med att vård har upphört ska socialnämnden följa upp den unges situation först när ett sådant förbud har upphört och den unge har återförenats med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. En uppföljning ska avslutas senast sex månader från det att socialnämndens uppföljningsskyldighet inträder.

En uppföljning ska avslutas tidigare om socialnämnden finner skäl att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § första stycket SoL.

Vid en uppföljning får socialnämnden konsultera sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs samt samtala med den unge utan vårdnadshavarens samtycke.

Socialnämnden ska underrätta den unge, om han eller hon har fyllt 15 år, och vårdnadshavare som berörs när uppföljningen inleds respektive avslutas.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att socialnämnden ska följa upp barnets situation under en längre tid än idag efter att barnet har blivit återförenat med sina vårdnadshavare. Rädda Barnen anser dock att även 6 månader är för kort tid och anser att uppföljningen ska pågå i minst ett år. Rädda Barnen är medvetna om att uppföljningen är en form av integritetsintrång för familjen, som måste vara proportionerlig. Vi anser dock att utifrån principen om barnets bästa och barnets rätt till skydd och stöd från samhället, att ett år är att anse som proportionerlig för att säkerställa att barnet inte far illa. Om uppföljningen pågår under ett år har familjen gått igenom alla faser som kan vara kritiska – skolgång, stora helger såsom jul och nyår, längre semesterperioder under sommaren med mera.

Rädda Barnen anser att socialnämnden ska kunna lägga upp en plan för uppföljningen, med inplanerade besök hos familjen under året, ungefär var tredje månad. Socialnämnden ska också genomföra oannonserade besök, och då ha möjlighet att samtala med barnet.

Beaktat att uppföljningen är ett intrång i familjens integritet, bör socialtjänsten säkerställa att familjen får allt tänkbart stöd som kan behövas under uppföljningstiden, och till exempel kunna få företräde för behandling på BUP eller för missbruksproblematik.

Enligt förslaget ska vårdnadshavarna och barn över 15 år informeras om att uppföljningen inleds och avslutas. Rädda Barnen ställer sig frågande till varför inte barn under 15 år ska få denna information från socialnämnden. Det är av oerhörd vikt, och en rättighet för barnet, att få information om vad som händer, varför socialtjänsten kommer och pratar med barnet och vetskap om att någon följer upp hur barnet har det efter en placering. Denna rättighet startar inte när barnet har fyllt 15 år, utan gäller alla barn oavsett ålder. Ansvar för att informera barnet om att en uppföljning av barnets situation kommer att ske kan inte läggas över på vårdnadshavaren (som kanske är emot att uppföljningen sker), utan detta måste socialnämnden ta fullt ansvar för. Rädda Barnen anser därför att förslaget till 21 § andra stycket bör formuleras på följande sätt:

”Socialnämnden ska underrätta barnet och vårdnadshavare som berörs när uppföljningen inleds respektive avslutas. Barnet ska få information om hur uppföljningen kommer att gå till och att socialnämnden kommer att vilja inhämta barnets åsikter under denna tid. Informationen till barnet ska anpassas till barnets ålder, mognad och andra individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.”

Rädda Barnen önskar ett tydliggörande kring vilka kontakter som kan tas under uppföljningen, förutom att höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke. Förslaget är att socialnämnden får konsultera sakkunniga och i övrigt ta de kontakter som behövs. Här anser Rädda Barnen att förarbetena bör ge förslag på vilka ”sakkunniga” som kan

kontaktas, och även vilka övriga kontakter kan vara. Exempel på sakkunniga som bör involveras i uppföljning är vårdkontakter och skolpersonal. Rädda Barnen vill här särskilt fästa uppmärksamhet på att vårdnadshavare i vissa fall lovar socialtjänsten att barnet ska få fortsätta en viss typ av behandling, exempelvis inom BUP, men att den sedan avbryts när barnet flyttar hem. Det är därför viktigt att barnets behandlare hörs under uppföljningstiden. Det kan också vara relevant att inhämta information från vårdnadshavarens vårdkontakter, exempelvis från vuxenpsykiatri.

När det gäller övriga kontakter kan far- och morföräldrar, ledare för barnets fritidsaktiviteter eller andra viktiga vuxna i barnets närhet (exempelvis föräldrar till barnets vänner) vara viktiga att höra.

12.6 Socialnämnden bör ges befogenhet att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna prov för kontroll av drogpåverkan

***Promemorians förslag:** Inför umgänge och inför prövning av om vård enligt 21 § LVU ska upphöra får socialnämnden, om det finns anledning till det, besluta att vårdnadshavare eller förälder ska lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1696) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.*

Ett beslut om att vårdnadshavare eller förälder ska lämna prov får endast fattas om inte annat motiveras av medicinska och liknande skäl. Ett sådant beslut får endast fattas i den mån åtgärden är försvarlig med hänsyn till dess syfte och övriga omständigheter. Vidare gäller att kontrollen får genomföras endast i den form och utsträckning som är nödvändig för det angivna syftet.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Detta är en viktig befogenhet för socialnämnden för att kunna stärka tryggheten för barnet vid umgänge eller upphörande av vård.

Rädda Barnen delar dock inte bedömning i kapitel 12.5.3 vad gäller prov efter vårdens upphörande, under tiden för uppföljning. Rädda Barnen anser att socialnämnden under tiden som en uppföljning av vården sker, ska kunna besluta att en vårdnadshavare måste lämna prov för kontroll av påverkan av alkoholhaltiga drycker, narkotika m.m. Rädda Barnen anser att en väsentlig del i uppföljningen av ett barns situation efter ett omhändertagande är att säkerställa att barnet inte vistas i en missbruksmiljö.

I detta avseende vill Rädda Barnen göra en jämförelse med vad som gäller för personer som fått sitt körkort indraget på grund av att de har framför en bil under påverkan av alkohol eller narkotika. För att personen ska kunna få tillbaka sitt körkort har Transportstyrelsen möjlighet att kräva relativt täta, omfattande och oförberedda tester samt läkarintyg under 6-24 månader.²⁵ I dessa fall anses det inte vara en för stor inskränkning i den personliga integriteten i förhållande till att motverka allvarliga olyckor. Detsamma torde gälla vad gäller föräldrars ansvar för sina barn – att skydda ett barn mot att fara illa på grund av föräldrarnas missbruk borde väga tyngre än

²⁵ Transportstyrelsen. Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om medicinska krav för innehav av körkort m.m. (TSFS 2010:125). 12 kap 9-11 §§.

föräldrarnas integritet och därmed bör både förberedda och oförberedda drogtester kunna tas även under tiden som uppföljningen av vården sker.

12.7 Överklagande av beslut att lämna prov

Promemorians förslag: Socialnämndens beslut att en vårdnadshavare eller en förälder ska lämna prov för kontroll av påverkan av alkoholhaltiga drycker, narkotika m.m. ska kunna överklagas.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Rädda Barnen vill dock understryka vikten av att en vårdnadshavare som har fått beslut om att lämna prov inför umgänge eller upphörande av vård, och som överklagar detta beslut, inte får träffa barnet innan domstolen har tagit ställning till överklagandet.

